

2026-07-03

Guide #29

Skadestånds- och
försäkringsrätt i relation
till det kommunala
avfallsansvaret

Innehållsförteckning

1. Bakgrund	3
2. Exempel på olika typer av olyckor och skador	5
3. Rättslig reglering	6
3.1. Skadeståndslagen (1972:207), SkL.....	6
3.1.1. Sammanfattning	11
3.2. Trafikskadelagen (1975:1410), TSL	12
Relevanta bestämmelser	12
3.2.1. Sammanfattning	14
3.3. Miljöbalken (1998:808), MB.....	15
Relevanta bestämmelser	15
3.3.1. Sammanfattning	17
3.4. Kommunallagen (2017:725), KL	17
Relevanta bestämmelser	17
3.4.1. Sammanfattning	18
3.5. Rättegångsbalken (1942:740), RB.....	18
Relevanta bestämmelser	18
3.5.1. Sammanfattning	21
4. Försäkringar	22
5. Metodschemata för hantering av skadehändelser	23
6. Exempel på olika typer av olyckor och skador	26
6.1. En sopbil kör sönder en brevlåda eller annan privat egendom	26
6.2. Buller och aktivitet på en avfallsanläggning orsakar vibrationsskador på närliggande fastighet.....	26
6.3. En besökare kör på en annan besökare, personal eller byggnad på en återvinningscentral	26
6.4. En bil får en spik i däck på återvinningscentralen.....	27
6.5. En besökare faller ned i en container	28
6.6. Avfall flyger i väg i samband med komprimering av avfall, träffar person eller egendom.....	28
6.7. Frättskador uppstår vid insamling av farligt avfall på återvinningscentraler	29
6.8. En person halkar på en återvinningscentral och skadar sig	30
7. Avslutande kommentarer och rekommendationer	31
Bilaga 1: metodschemat i skriftlig form	33

1. Bakgrund

Kommuner har ett omfattande ansvar för insamling, transport och behandling av avfall som omfattas av det kommunala avfallsansvaret.

I samband med denna verksamhetsutövning uppstår ibland situationer där skador på egendom eller person inträffar, exempelvis vid sophämtning och transport med sopbil, på återvinningscentraler eller vid hantering av farligt avfall. Det kan röra sig om skador orsakade av kommunens entreprenörer eller händelser där besökare drabbas i samband med att de nyttjar en kommunal avfallsanläggning. Sådana händelser väcker frågor om skada och skadeståndsansvar, d.v.s. huruvida en ekonomiskt ersättningsbar skada föreligger och om kommunen, den kommunala avfallsorganisationen¹ eller en eventuell entreprenör kan hållas ansvarig för att ersätta den, samt i förekommande fall betydelsen av försäkringsskydd.

Det finns ett behov av att klargöra det skadeståndsrättsliga ansvaret vid olyckor och skador som kan uppstå i samband med kommunal avfallshantering.

Avfall Sverige har därför initierat ett projekt för juridisk genomlysning av skadeståndsansvar vid kommunal avfallshantering. Syftet med denna guide är att den ska fungera som en praktisk vägledning för kommuner och kommunala avfallsorganisationer vid bedömningen av skadeståndsansvar och för hantering av skadehändelser inom avfallshanteringen.

Fokus i guiden kommer ligga på relationen mellan kommunen eller den kommunala avfallsorganisationen (eller dess entreprenörer) och fastighetsinnehavare, verksamhetsutövare och andra som är skyldiga att nyttja kommunens tjänster för avfallshantering eller gör det frivilligt. Detta inkluderar även när kommunen erbjuder mottagning av annat avfall som inte omfattas av det kommunala avfallsansvaret, exempelvis vid återvinningscentraler.

¹ Med kommunal avfallsorganisation avses de olika former i vilka en kommun kan organisera sin avfallshantering, exempelvis genom egen förvaltning, kommunalförbund, gemensam nämnd eller genom ett hel- eller delägt kommunalt bolag.

Guiden syftar till att:

- redogöra för relevanta rättsregler och rättspraxis beträffande kommuners skadeståndsansvar vid kommunal avfallshantering,
- ge en generell analys av typiska ansvarsförhållanden mellan kommunen, entreprenörer och invånare,
- undersöka hur kommuners försäkringar kan påverka möjligheten till ersättning,
- förklara hur en eventuell tvist i domstol kan se ut och hur en sådan kan hanteras, samt
- ge rekommendationer om bl.a. rutiner, försäkringslösningar och informationshantering (t.ex. skyltning).

Projektet omfattar inte "interna skador", d.v.s. skador på kommunens egendom/ personal orsakad av kommunens personal, rena förmögenhetsskador, kommunens arbetsmiljöansvar eller ansvar enligt produkt- och konsumentlagstiftningen.

Observera att guiden endast ska ses som ett kunskapsunderlag och att den vägledning som lämnas i guiden endast ska ses som generell vägledning och inte som juridiskt bindande råd i det enskilda fallet.

En bedömning måste alltid göras i det enskilda fallet när det gäller skadeståndsanspråk. Den enskilda kommunala avfallsorganisationen behöver därför identifiera vilka rutiner som gäller eller som ska gälla när det gäller hantering av skadeståndsanspråk. I många fall kan egen jurist eller extern jurist behöva konsulteras och/eller anlitas.

Det är också viktigt att anställd eller upphandlad personal inte gör några utfästelser som kan uppfattas som bindande när det gäller anspråk på skadestånd från till exempel besökare vid en återvinningscentral, utan att den typen av anspråk hanteras i enlighet med en rutin eller ovan där kommunikationen också sker skriftligen med den som har begärt skadestånd av den kommunala avfallsorganisationen.

Advokatfirman Åberg & Co AB har haft i uppdrag att bistå Avfall Sverige i arbetet med framtagandet av denna guide.

2. Exempel på olika typer av olyckor och skador

Det finns flera olika typer av olyckor och skador som kan uppstå i samband med avfallshantering, på avfallsanläggningar, på återvinningscentraler eller vid avfallshämtning. Nedan listas ett åtta exempel på sådana olyckor, vilka vi även återkommer till avslutningsvis i guiden:

1. En sopbil kör sönder en brevlåda eller annan privat egendom
2. Buller och aktivitet på en avfallsanläggning orsakar vibrationsskador på närliggande fastighet
3. En besökare kör på en annan besökare, personal eller byggnad på en återvinningscentral
4. En bil får en spik i däck på återvinningscentralen
5. En besökare faller ned i en container
6. Avfall flyger iväg i samband med komprimering av avfall, träffar person eller egendom
7. Frätskador uppstår vid insamling av farligt avfall på återvinningscentraler
8. En person halkar på en återvinningscentral och skadar sig

3. Rättslig reglering

Den lagstiftning som främst reglerar s.k. utomobligatoriskt skadestånd, d.v.s. skadestånd mellan parter som inte har något avtalsförhållande, är skadeståndslagen (1972:207). Skadeståndslagen innehåller även bestämmelser av mer generellt tillämplig karaktär, t.ex. vad gäller jämkning av skada.

Vidare finns annan skadeståndsrättslig lagstiftning som reglerar utomobligatoriska förhållanden i vissa situationer, t.ex. trafikskadelagen (1975:1410).

Nedan redovisas de bestämmelser i de skadeståndsrättsliga lagar som främst bör ha betydelse för skador av det slag som denna guide omfattar. Notera att redovisningen alltså inte är fullständig, utan syftar till att ge en överblick över tillämpliga rättsregler och hur de tillämpas.

3.1. Skadeståndslagen (1972:207), SkL

1 kap. 1 § SkL (portalparagraf): i vilka situationer skadeståndslagen är tillämplig.

1 kap. 1 § SkL är en s.k. portalparagraf som anger att lagen gäller ansvar för skadestånd utanför avtalsförhållanden, d.v.s. utomobligatoriskt ansvar. Det innebär att skadeståndslagen är tillämplig när någon orsakar skada på person eller egendom utanför ett avtalsförhållande, vilket kan vara fallet vid skador som uppstår på avfallsanläggningar eller där kommunen eller dess entreprenörer på annat sätt är inblandade.

2 kap. 1 § SkL: huvudregel om ansvar vid uppsåt och vårdslöshet (culparegeln) samt adekvat kausalitet.

2 kap. 1 § SkL innehåller huvudregeln om skadeståndsansvar och den s.k. culparegeln. Av dessa följer att den som uppsåtligen (med flit) eller av vårdslöshet (oförsiktighet) orsakar person- eller sakskada ska ersätta skadan. För att ansvar ska uppkomma krävs även att det finns ett orsakssamband mellan handlingen och skadan. Detta samband behöver vara "adekvat" och "kausalt", d.v.s. att orsakssambandet innebär att skadan är en förutsebar följd av handlingen. I praxis har domstolarna ofta behövt pröva om det funnits tillräcklig bevisning för vårdslöshet och om skadan är en rimlig följd av handlingen.²

² Se Högsta domstolens dom den 23 december 2024 i mål nr T 5428-23 (Kabelbranden) samt NJA 1985 s. 690.

Vad gäller bedömningen av om vårdslöshet föreligger, ska det göras en s.k. aktsamhetsbedömning.³ Vid aktsamhetsbedömningen ska det göras en jämförelse mellan det faktiska agerandet och vad som kan anses vara ett förväntat agerande i situationen.⁴ Vidare ska beaktas om den potentiellt ansvarige har följt gällande lagar, föreskrifter, branschstandarder och praxis samt om rimliga säkerhetsåtgärder har vidtagits för att förebygga skador.⁵ Om det saknas tydliga regler eller normer görs en helhetsbedömning där bl.a. risken för skada, den sannolika skadans storlek, möjligheterna att förebygga skadan och möjligheten att förutse risken vägs in.⁶

Enligt rättspraxis kan vårdslöshet anses föreligga när juridiska personer, såsom kommuner och kommunala bolag, har underlåtit att vidta rimliga säkerhetsåtgärder för att förhindra olyckor. Exempel på rimliga åtgärder kan vara att sätta upp skyltar eller på annat sätt informera om överhängande risker.

I rättsfallet NJA 1985 s. 269 konstaterade Högsta domstolen att en tomträttshavare (att likställa med en fastighetsägare i det här fallet) kan hållas ansvarig för skador som uppstår till följd av brister i säkerheten på dennes fastighet. I det aktuella fallet hade en utrymningsdörr orsakat skada på en person. Domstolen ansåg att tomträttshavaren med vetskap om att utrymningsdörrarna lätt kunde gå upp, borde ha insett risken för olycksfall och förstått att andra åtgärder än instruktion till vaktpersonal och viss tillsyn hade behövt vidtas. Genom sin underlåtenhet att vidta åtgärder för att förebygga risken för olycksfall hade tomträttshavaren därmed varit vårdslös och vållande till den skada som uppstått.

I Allmänna reklamationsnämndens beslut ARN 2001-5632 prövade nämnden en kommuns ansvar för en olycka där en ljusramp fallit ner och skadat en elev.⁷ Nämnden fann att kommunen hade varit vårdslös genom att inte ha fullgjort sin förpliktelse att hålla lokalen i sådant skick att skada inte skulle uppkomma på personer som vistas där eftersom den inte säkerställt att ljusrampen var ordentligt fäst och försedd med fallskydd.

Dessa avgöranden visar att en fastighetsägare⁸ eller verksamhetsutövare kan hållas ansvariga för skador som uppstår till följd av brister i säkerheten på dennes fastighet eller där verksamhet bedrivs, särskilt om det finns en förhöjd risk för olyckor.⁹ En förhöjd risk för olycka kan anses föreligga när det finns kända brister i säkerheten, när utrustning eller anläggningar är slitna eller felaktigt installerade, eller när verksamheten innebär särskilda faror för personer eller egendom.

³ Se NJA 2021 s. 1050 "Hoppgroppen".

⁴ Se Bengtsson m.fl. Skadeståndslagen (29 oktober. 2020, Version 8C, JUNO), kommentaren till 2 kap. 1 §.

⁵ Ibid.

⁶ Se Hellner & Radetzki, Skadeståndsrätt (2023, version 12, JUNO), s. 128 ff.

⁷ Allmänna reklamationsnämndens beslut ger inte uttryck för bindande rätt, men kan ge generell vägledning i bedömningar av t.ex. skälighet och jämkning.

⁸ Tomträttshavare eller annan med nyttjanderätt till en fastighet.

⁹ För aktsamhetsbedömningen, se även NJA 2021 s. 1050 "Hoppgroppen".

Vid förhöjd risk för olycka krävs att den ansvarige vidtar särskilda och effektiva åtgärder för att förebygga skador. Det räcker inte med allmänna instruktioner eller sporadisk tillsyn, utan måste denne måste aktivt identifiera risker och genomföra konkreta åtgärder, såsom förstärkning av fästeanordningar, installation av fallskydd, regelbundna och dokumenterade kontroller samt omedelbara reparationer vid upptäckta brister.

3 kap. 1–2 §§ SkL: skadeståndsansvar för annans vållande (arbetstagare i tjänst) och för det allmänna (t.ex. kommun).

3 kap. 1–2 §§ SkL reglerar ansvar för annans vållande. Av 3 kap. 1 § SkL följer att en arbetsgivare ansvarar för skador som dennes arbetstagare orsakar genom fel eller försummelse i tjänsten genom s.k. principalansvar. I 3 kap. 2 § SkL behandlas i stället det allmännas ansvar för skador som uppstår vid myndighetsutövning. Kommuner kan bli skadeståndsskyldiga om skador orsakas av fel eller försummelse vid myndighetsutövning, exempelvis vid beslut. Av praxis följer vidare det krävs att skadan har ett orsakssamband till myndighetsutövningen och att det föreligger fel eller försummelse.¹⁰

3 kap. 6 § SkL: jämkning för sakskada.

3 kap. 6 § SkL ger möjlighet till jämkning av skadeståndet vid sakskada om det är skäligt med hänsyn till omständigheterna. Jämkning innebär att skadeståndet sätts ned, vilket kan bli aktuellt om den skadelidande själv har medverkat till skadan eller om det annars finns särskilda skäl att sätta ned ersättningen, exempelvis om den skadelidande har försäkringar som täcker hela eller delar av skadan.¹¹ Det finns ingen gräns för hur mycket ett skadestånd kan jämkas, utan det kan jämkas ända till noll.

I Allmänna reklamationsnämndens beslut ARN 2001-5632 prövades en kommuns ansvar efter att en ljusramp fallit ner och skadat en elev. I beslutet kan utläsas att den omständighet att eleven som ådrog sig skadan, på grund av skolplikt, behövde vara i skolans lokaler gjorde att eleven inte kunde anses ha något eget vållande till olyckan. Mot bakgrund av detta ansåg nämnden att det inte var aktuellt att jämka ansvaret.

Även om ett besök på en återvinningscentral inte är direkt jämförbart med skolplikt så har situationerna vissa likheter i och med att de båda innebär att den enskilde har begränsad praktisk möjlighet att helt undvika att vistas på en viss plats (t.ex. en återvinningscentral där avfall ska lämnas). Allmänna reklamationsnämndens resonemang om den skadelidandes möjligheter att undvika risken bör därför kunna ge viss vägledning för jämningsbedömningen även beträffande skador som kan uppstå vid t.ex. en återvinningscentral.

¹⁰ Se Hovrätten för nedre Norrlands dom den 10 oktober 2024 i mål nr T 1640-23.

¹¹ Se NJA 1996 s. 118.

Jämkning kan även ske i de fall den skadelidande har tecknat en försäkring för den skadade egendomen eller för personskadan som uppstått. När sådan försäkring finns och försäkringsbolaget ersätter skadan kan skadestånd jämkas och begränsas till att endast avse kostnaden för den skadelidandes självrisk.

3 kap. 8 § SkL: avgränsning mot trafikskadelagen.

3 kap. 8 § SkL anger att om en skada ersätts enligt trafikskadelagen (1975:1410), TSL, så ska skadeståndslagen inte tillämpas. Detta innebär att om en skada på en avfallsanläggning orsakas av ett motordrivet fordon i trafik så gäller trafikskadelagens regler i stället för skadeståndslagen.

5 kap. 1–5 samt 7–8 §§ SkL: skadeståndets bestämmande för personskada och sakskada (samt följskada, t.ex. inkomstförlust).

5 kap. 1–5 samt 7–8 §§ SkL reglerar hur skadeståndets storlek bestäms vid personskada och sakskada. Ersättning för personskada omfattar både ekonomisk skada, t.ex. sjukvårdskostnader och inkomstförlust, och ideell skada, t.ex. fysiskt och psykiskt lidande av övergående natur (sveda och värk) eller av bestående art (lyte eller annat stadigvarande men) samt särskilda olägenheter till följd av skadan.¹² Vid både personskador och saksador ska den skadelidande få full ersättning för sin skada.¹³ Tanken är att den skadelidande ska kompenseras så att han eller hon befinner sig i samma ekonomiska situation som före skadetillfället och syftet är alltså att ersättningen ska återställa det som förstörts eller försämrats på grund av skadan.¹⁴

För det fall den skadelidande har en försäkring som täcker skadan kan ersättningen jämkas (se ovan om jämkning). Skadevållaren kan således komma att endast behöva ersätta den del av skadan som inte täcks av försäkringen, d.v.s. självrisken. Detta utgör en vanlig ordning vid skadereglering och bör vara det första som utreds inför bedömning av ersättningsnivån. Underlåtenhet att försäkra egendom som sedan har skadats har i praxis dock inte ansetts utgöra skäl för jämkning.¹⁵

Vid sakskada kan ersättning, i andra fall, utgå för reparationskostnader, värdeminskning och andra direkta följor av skadan, exempelvis inkomstförlust.

¹² Se Hellner & Radetzki, Skadeståndsrätt (2023, version 12, JUNO), s. 351.

¹³ Se Bengtsson m.fl. Skadeståndslagen (29 oktober. 2020, Version 8C, JUNO), kommentaren till 5 kap. 7 §.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Se NJA 2017 s. 371.

Beräkningen av ersättningsnivån för en sakskada kan göras på olika sätt. Det som brukar anses utgöra huvudregeln vid total sakskada är att ersättningsnivån ska motsvara återanskaffningskostnaden, d.v.s. kostnaden för att, vid tidpunkten för skadan, skaffa sig annan egendom av samma slag som den som skadats. I många fall är den sak som skadats inte ny eller oanvänd och i så fall ska det göras avdrag för ålder och bruk. Avdrag görs ibland även för nedsatt användbarhet eller annan omständighet. Metoden är lånad från inkomstförsäkringen och gör det möjligt för den skadelidande att skaffa annan egendom i stället för den skadade.¹⁶

Alternativet till beräkning utifrån återanskaffningskostnaden, särskilt vid totalskada, är att skadeståndet bestäms utifrån det skadade föremålets försäljningsvärde. En sådan metod skulle dock ofta sätta den skadelidande i ett sämre läge eftersom åtskilliga bruksföremål i det dagliga livet, exempelvis kläder, skor och möbler, har ett lågt försäljningsvärde. Huvudregeln i skadeståndsrätten har därför blivit att återanskaffningsvärdet och inte försäljningsvärdet ska ligga till grund för beräkning av skadeståndet, även vid totalskada.¹⁷

Vid partiell skada och om den skadade saken kan återställas genom reparation är det typiskt sett reparationskostnaden som ska ersättas. Om denna kostnad väsentligt överstiger återanskaffningskostnaden kan det dock vara mer lämpligt att bestämma ersättning utifrån kostnaden av återanskaffning av ett likvärdigt föremål.¹⁸

6 kap. 1, 4 samt 7 §§ SkL: jämkning och regress (särskilt relevant vid ansvarsfördelning mellan kommun och entreprenör).

6 kap. 1, 4 samt 7 §§ SkL behandlar jämkning och regress, där regress innebär att någon som har betalat en skuld eller ersättning för någon annans räkning har rätt att återkräva det utbetalade beloppet från den som egentligen är betalningsskyldig.

6 kap. 1 § SkL ger uttryck för en allmän skadeståndsrättslig princip och möjliggör jämkning av skadestånd för personskada om den skadelidande har medverkat till skadan.¹⁹

¹⁶ Se Bengtsson m.fl. Skadeståndslagen (29 oktober. 2020, Version 8C, JUNO), kommentaren till 5 kap. 7 §.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Se Bengtsson m.fl. Skadeståndslagen (29 oktober. 2020, Version 8C, JUNO), kommentaren till 6 kap. 1 §.

Av 6 kap. 4 SkL följer vidare att om två eller flera ska ersätta samma skada så svarar de solidariskt för skadeståndet. Detta innebär att den skadelidande kan välja att kräva hela skadeståndsbeloppet från en av de ansvariga, som sedan kan utöva sin regressrätt mot de övriga som kan hållas ansvariga för att få tillbaka deras respektive andelar av skadeståndet. Skadeståndslagen reglerar inte uttryckligen hur fördelningen mellan de skadeståndsskyldiga ska ske.²⁰ Enligt en allmän princip, som gällt långt före lagens tillkomst, ska dock fördelningen ske efter en skäligbedömning.²¹

3.1.1. Sammanfattning

Av skadeståndslagen följer att om någon genom uppsåt eller vårdslöshet orsakar skada på någon annans person eller egendom så ska denne betala skadestånd. För att skadestånd ska utgå krävs även att det finns ett tydligt samband mellan handlingen och skadan samt att skadan är en rimlig följd av handlingen.

Skadeståndslagen kan vara tillämplig vid skador som uppstår i samband med avfallshantering, så länge inte annan speciallagstiftning, t.ex. trafikskadelagen eller miljöbalken, är tillämplig. Kommunen kan bli ansvarig både för egna anställdas vållande och för skador vid myndighetsutövning, medan ansvaret för självständiga entreprenörer är mer begränsat enligt huvudregeln.

Vid prövning av skadeståndsansvar måste en aktsamhetsbedömning göras. För att en kommun eller en kommunal avfallsorganisation ska anses ha varit oaktsam kan det räcka att den har underlåtit att vidta tillräckliga säkerhetsåtgärder, exempelvis har brustit i kontroll, inte utfört besiktning eller inte satt upp varningsskyltar i tillräcklig mån. Om kommunen eller den kommunala avfallsorganisationen däremot har vidtagit tillräckliga förebyggande åtgärder kan ansvar helt falla bort eftersom någon oaktsamhet därmed inte kan anses föreligga. Aktsamhetsbedömningen görs alltså först och avgör om ansvar överhuvudtaget föreligger.

Skadeståndets storlek och eventuell jämkning bedöms enligt lagens bestämmelser, med stöd av praxis och med beaktande av syftet med skadeståndsansättning. Om den som drabbats av en skada själv har varit med och orsakat skadan så kan skadeståndet minskas. Det betyder att om någon exempelvis inte följt säkerhetsreglerna på en återvinningscentral och därför medverkat till skadan på sin person eller egendom så kan ersättningen bli lägre. Här bör beaktas att kommunala invånare har en skyldighet att lämna visst av sitt avfall på återvinningscentraler. En person som vistas på en återvinningscentral kan därför inte, genom att endast befinna sig på återvinningscentralen, anses ha medverkat till skadan.

²⁰ Se Bengtsson m.fl., Skadeståndslagen (29 oktober. 2025, Version 8C, JUNO), kommentaren till 6 kap. 4 §.

²¹ Ibid. Se även NJA 1953 s. 164 där Högsta domstolen prövade frågan om solidariskt ansvar mellan två parter och fastställde att ansvaret skulle delas lika mellan dem

3.2. Trafikskadelagen (1975:1410), TSL

Relevanta bestämmelser

1-1a §§ TSL: portalparagraf och avgränsningsparagraf.

1 och 1a §§ TSL anger lagens tillämpningsområde. Enligt portalparagrafen, 1 § TSL, omfattar trafikskadelagen skador som uppkommer i följd av trafik med motordrivna fordon.

Av avgränsningsparagrafen, 1a § TSL, följer vidare vilka situationer som faller innanför respektive utanför lagens tillämpningsområde. Detta är avgörande för frågan om trafikskadeersättning kan utgå för en skada eller om det är någon annan lag, t.ex. skadeståndslagen, som är tillämplig. Motorredskap, t.ex. truckar med en tjänstevikt som understiger 2 000 kg, som huvudsakligen används som arbetsredskap och som inte är registrerade i vägtrafikregistret omfattas exempelvis inte av trafikskadelagen.²² Däremot omfattas sopbilar av trafikskadelagen enligt 1-1a §§ TSL.

8 § TSL: vilka skador som kvalificerar trafikskadeersättning.

8 § TSL reglerar vilka skador som kvalificerar för trafikskadeersättning. Av bestämmelsen framgår att både personskador och sakskador som uppkommer i följd av trafik med motordrivna fordon omfattas.

Vid bedömning av om trafikskadelagen är tillämplig är det viktigt att avgöra om skadan har uppkommit "i följd av trafik" eller inte. I förarbetena till lagen framförs att de grundsatser om adekvat kausalitet som har utvecklats inom skadeståndsrätten bör tillämpas även när det gäller trafikskadeersättning, vilket innebär att det är avgörande att skadan har ett orsakssamband med fordonets användning i trafik.²³

Begreppet skada "i följd av trafik" har generellt tolkats brett i svensk praxis när det gäller trafikskadelagens tillämplighet. Det finns dock viktiga begränsningar. I praxis har skador som uppkommit när ett fordon använts som arbetsredskap, snarare än som transportmedel, bedömts falla utanför lagens tillämpningsområde. I NJA 2016 s. 142 konstaterade Högsta domstolen att en mobilkran som användes för lyftarbete inte kunde anses vara i trafik eftersom den befunnit sig i ett läge där den inte kunde användas som transportmedel. De skador som kranen orsakade under arbetet ansågs därför inte omfattas av trafikskadelagen. Högsta domstolen har även nyligen meddelat prövningstillstånd för att avgöra frågan om en skada som uppstått vid lastning med bandgrävare omfattas av trafikskadelagen eller inte.²⁴

²² Se 1a § p. 3 TSL.

²³ Se prop. 1975/76:15 s. 113.

²⁴ Se Högsta domstolens beslut från den 27 oktober i mål Ö 5502-25.

10–11 §§ TSL: skador på det egna fordonet respektive andra skador

10 § TSL reglerar skador som uppstår på och i det egna fordonet när det är i trafik. Personskador på förare eller passagerare ersätts av fordonets trafikförsäkring, medan sakskador på fordonet endast ersätts om skadan orsakats av ett annat motordrivet fordon genom vållande eller bristfällighet. Denna bestämmelse tillämpas framför allt på kollusionsfall där det finns flera fordon inblandade.

11 § TSL reglerar när trafikskadeersättning ska utgå för övriga person- och sakskador som uppkommer i följd av trafik och som inte omfattas av 10 § TSL, typiskt sett på tredje man, såsom fotgängare, cyklister eller fastighetsägare och deras saker – d.v.s. på personer som inte befunnit sig i bilen vid skadetillfället. För sakskador som drabbar försäkringstagaren genom det egna fordonet utgår ersättning endast om fordonet brukades olovligt av någon annan.

12 § TSL: jämkning.

12 § TSL reglerar möjligheten att jämka trafikskadeersättning. Jämkning kan ske om den skadelidande själv har medverkat till skadan genom uppsåt eller grov vårdslöshet, exempelvis genom rattfylleri eller grovt rattfylleri. Även vid sakskador kan jämkning ske om vållande på den skadelidandes sida har medverkat till skadan.

Förarbetena till bestämmelsen betonar att jämkning ska ske efter en skälighetsbedömning med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet.²⁵ Av praxis följer vidare att omständigheter som kan påverka bedömningen är skadans storlek i förhållande till graden av vållande samt ekonomiska och personliga omständigheter.²⁶

13 § TSL: solidariskt ansvar.

13 § TSL fastställer att om trafikskadeersättning för en och samma skada ska utgå från trafikförsäkringarna för flera fordon så svarar försäkringarna solidariskt för ersättningen. Detta innebär att en skadelidande kan vända sig till vilken som helst av de inblandades försäkringar för att få full ersättning. Ersättning för en olycka där flera fordon är inblandade kan alltså utgå från flera försäkringsbolag.

18–19 §§ TSL: det objektiva trafikskadeansvaret och subrogationsrätt.

18 § TSL fastställer det objektiva trafikskadeansvaret, vilket innebär att den skadelidande kan välja att kräva skadestånd enligt skadeståndslagen i stället för trafikskadeersättning.

²⁵ Se prop. 2000/01:68 s. 78.

²⁶ Se t.ex. NJA 1986 s. 193 och NJA 1987 s. 749.

19 § TSL reglerar subrogationsrätt. Subrogationsrätt innebär att den som har utgett ersättning, med anledning av en trafikskada, kan inträda i den skadelidandes ställe och kräva tillbaka motsvarande belopp från den eller de som orsakat skadan. Typiskt sett rör det sig om när den skadelidandes egna försäkringsbolag betalar ut ersättning till honom eller henne. Enligt denna bestämmelse kan försäkringsbolaget kräva ersättning från den skadevållande (t.ex. kommunen) i stället för att den skadelidande (t.ex. besökaren) ska behöva göra det.

30 § TSL: underrättelseskyldighet.

30 § TSL föreskriver att ägare, brukare eller förare av ett motordrivet fordon ska underrätta den försäkringsanstalt (läs försäkringsbolag) som har meddelat trafikförsäkring för fordonet så snart denne fått kännedom om en händelse som kan medföra försäkringsfall.

3.2.1. Sammanfattning

Enligt 10 § TSL utgår trafikskadeersättning för sakskador på motordrivna fordon endast om skadan har uppkommit "i följd av trafik" med ett annat motordrivet fordon och därvid orsakats genom vållande i samband med förandet av det andra fordonet eller genom bristfällighet på det fordonet. Om skadan inte har orsakats av ett annat fordon, kan ersättning enligt 11 § TSL utgå för sakskador som uppkommit i följd av trafik med det egna fordonet, förutsatt att fordonet brukades olovligen av någon annan.

Beträffande andra person- och sakskador som kan uppkomma i följd av trafik gäller enligt 11 § TSL att trafikskadeersättning utgår från trafikförsäkringen för det fordon som orsakat en skada.

Vid skador på avfallsanläggningar eller i samband med avfallshämtning är viktigt att avgöra om skadan har uppkommit "i följd av trafik" eller inte. Då det framgår av förarbetena till trafikskadelagen att de grundsatser om adekvat kausalitet som har utvecklats inom skadeståndsrätten även ska tillämpas när det gäller trafikskadeersättning är det avgörande att skadan har ett orsakssamband med fordonets användning i trafik.²⁷

Exempelvis har skador som uppstår när fordon används som arbetsredskap, snarare än transportmedel, bedömts falla utanför lagens tillämpningsområde.²⁸ Högsta domstolen har som ovan nämnts även nyligen meddelat prövningstillstånd i ett trafikskademål för att bedöma om skada som en bandgrävare orsakat på en dumper under lastningsarbete inträffat i följd av trafik i den mening som avses i trafikskadelagen.²⁹ Detta bekräftar att gränsdragningen mellan skada som inträffat i respektive utanför trafik kan vara svårbedömd i praktiken och att det fortfarande finns situationer där det inte är klarlagt om trafikskadelagen är tillämplig eller inte.

²⁷ Se prop. 1975/76:15 s. 113.

²⁸ Se NJA 2016 s. 142.

²⁹ Se Högsta domstolens beslut från den 27 oktober i mål Ö 5502-25.

Kommunen eller den kommunala avfallsorganisationen bör, när skada konstaterats och ansvar klarlagts, vara medveten om möjligheten till jämkning av ersättning om den skadelidande har medverkat till skadan. Den bör också beakta det solidariska ansvaret som kan uppstå mellan flera trafikförsäkringar när flera fordon är inblandade samt underrättelseskyldigheten enligt 30 § TSL för att säkerställa att försäkringsfallet hanteras på ett korrekt sätt.

3.3. Miljöbalken (1998:808), MB

Relevanta bestämmelser

2 kap. 2–3 §§ MB: hänsynsregler.

2 kap. 2–3 §§ MB innehåller grundläggande hänsynsregler för all verksamhet som kan påverka miljön. 2 kap. 3 § MB ger uttryck för försiktighetsprincipen, enligt vilken alla som bedriver eller avser bedriva en verksamhet eller vidtar en åtgärd ska utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått som behövs för att förebygga, hindra eller motverka skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Vid yrkesmässig verksamhet ska bästa möjliga teknik användas. Detta innebär att kommunala avfallsorganisationer måste säkerställa att deras verksamhet bedrivs på ett sätt som minimerar risker för skador, exempelvis genom att använda modern teknik och vidta åtgärder för att minska buller, lukt och andra störningar. Det är den som bedriver verksamhet som är skyldig att vidta de skyddsåtgärder, begränsningar och försiktighetsmått som krävs för att förebygga, hindra eller motverka skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Beträffande frågan om när en olägenhet enligt miljöbalken kan anses föreligga kan det framhållas att det krävs en viss nivå av påverkan för att kravet ska anses vara uppfyllt.³⁰

15 kap. 5–7 samt 11 §§ MB: avfall och hantering av avfall.

15 kap. 5–7 samt 11 §§ MB reglerar skyldigheten att vidta åtgärder och att hantera avfall på ett sätt som inte skadar eller orsakar risk för skada på människors hälsa eller miljön. Särskild hänsyn ska tas till risker för skada på vatten, luft, mark, växter eller djur, samt olägenheter som buller eller lukt och annan negativ påverkan.

³⁰ Se t.ex. mark- och miljödomstolen i Vänersborgs dom den 16 juni 2015 i mål M 139-15 samt mark- och miljödomstolen i Växjö dom den 11 april 2011 i mål M 3194-10.

15 kap. 20 § MB: det kommunala avfallsansvaret.

15 kap. 20 § MB³¹ reglerar kommunens ansvar för insamling och hantering av visst avfall, t.ex. avfall som kommer från hushåll och bygg- och rivningsavfall som inte producerats i yrkesmässig verksamhet. Kommunen har ett omfattande ansvar för att avfall samlas in, transporteras och behandlas på ett säkert sätt. Detta ansvar innebär att kommunen kan bli ansvarig för skador som uppstår i samband med avfallshanteringen, exempelvis vid sophämtning eller vid insamling på återvinningscentraler.

32 kap. 1–8 §§ MB: skadestånd för vissa miljöskador och andra enskilda anspråk. I 32 kap. MB regleras skadeståndsansvar för miljöskador. Enligt 32 kap. 1 § MB ska skadestånd betalas för personskada, sakskada och ren förmögenhetsskada som verksamhet på en fastighet har orsakat i sin omgivning. Skadeståndsansvaret är strikt och kan därmed uppkomma även utan uppsåt eller vårdslöshet, om störningen inte skäligen bör tålas med hänsyn till förhållandena på orten och dess allmänna förekomst.³²

Vidare finns en särskild bevisregel i 32 kap 3 § MB som innebär att det räcker med övervägande sannolikhet för att fastställa orsakssamband vid miljöskador.³³ Skadeståndsansvaret omfattar bl.a. skador genom förorening av vattenområden, grundvatten, luft, mark, buller, skakning eller annan liknande störning. Föroreningar kan uppstå vid exempelvis läckage, spill eller damning vid hantering av farligt avfall samt genom rök vid brand i avfall. Buller kan uppstå vid skakningar och vibrationer från maskiner samt vid tippning, krossning och transporter. Vad gäller ”annan liknande störning” så är det avgörande om störningen påminner om någon av de uppräknade formerna samt om det finns anledning att räkna med att typen av störning uppstått till följd av verksamheten.³⁴

Enligt 32 kap. 6 § MB är det den som bedriver eller låter bedriva den skadegörande verksamheten som blir skadeståndsskyldig, d.v.s. verksamhetsutövaren. Av 32 kap 8 § MB följer vidare att om flera aktörer är ansvariga för samma skada så gäller ett solidariskt ansvar. Detta innebär, precis som vid tillämpning av skadeståndslagen, att den skadelidande kan kräva hela skadeståndsbeloppet från en av de ansvariga, som sedan kan kräva regress från de övriga ansvariga. Fördelningen av ansvaret mellan de ansvariga ska ske efter vad som är skäligt med hänsyn till grunden för skadeståndsansvaret och möjligheterna att förebygga skada. Även detta i likhet med motsvarande bestämmelser i skadeståndslagen.

³¹ Samt föreskrifter meddelade med stöd 15 kap. 22 § MB.

³² Se MÖD 2024:43 och NJA 1981 s. 622.

³³ Se NJA 1981 s. 622.

³⁴ Se Ebbesson, Miljörätt, 2023, s. 233 samt NJA 2022 s. 303.

3.3.1. Sammanfattning

Kommunala avfallsorganisationer måste följa hänsynsreglerna i 2 kap. MB och försiktighetsprincipen samt hantera avfall enligt 15 kap. MB på ett sätt som skyddar hälsa och miljö. Om en skada ändå uppstår kan skadeståndsansvar aktualiseras, men bedömningen beror på vilket regelverk som är tillämpligt och vem som i det enskilda fallet bär ansvaret. Den kommunala avfallsorganisationen måste därför aktivt arbeta förebyggande och vidta nödvändiga åtgärder för att undvika skador på privatpersoner och deras egendom.

Skadeståndsansvar enligt 32 kap. MB kan aktualiseras även utan uppsåt eller vårdslöshet, om störningen inte skäligen bör tålas. Även avvikelser från krav i villkor enligt tillstånd kan medföra ansvar för skada, om avvikelsen lett till skada. Det är därför viktigt att följa tillstånd och utforma verksamheten utifrån de villkor som gäller.

Praxis visar att avtalsförhållanden och om skadan har uppstått i verksamhetens omgivning är viktiga faktorer vid bedömningen av skadeståndsansvar.³⁵ Vidare framgår av praxis att störningar från avfallshantering måste nå en viss nivå för att anses utgöra en olägenhet, vilket borde ha bäring även på frågan om en olägenhet skulle vara skadeståndsgrundande.³⁶

3.4. Kommunallagen (2017:725), KL

Relevanta bestämmelser

10 kap. 1–4 samt 7–9 §§ KL: om överlämnande av kommunala angelägenheter och kommunala bolag.

Bestämmelserna i 10 kap. 1–4 samt 7–9 §§ KL reglerar hur kommuner och regioner kan överlämna skötseln av kommunala angelägenheter till juridiska personer eller enskilda individer samt vad som gäller för kommunala bolag.

Enligt 10 kap. 1 § KL får fullmäktige besluta att lämna över skötseln av en kommunal angelägenhet till en annan juridisk person, exempelvis ett kommunalt bolag, om det inte i lag eller annan författning anges att angelägenheten ska bedrivas av en kommunal nämnd. Kommunen har dock alltid som huvudman kvar det yttersta ansvaret för att den överlämnade verksamheten bedrivs i enlighet med gällande lagar och regler. Detta ansvar är större vad gäller obligatoriska verksamheter än när det gäller frivilliga verksamheter.³⁷

Vidare definieras i 10 kap. 2 § KL vad som avses med helägda och delägda kommunala bolag. Ett helägt kommunalt bolag är ett aktiebolag där kommunen eller regionen direkt eller indirekt innehar samtliga aktier. Ett delägt kommunalt bolag är ett aktiebolag där kommunen eller regionen innehar en del av aktierna.

³⁵ Ibid.

³⁶ Se t.ex. mark- och miljödomstolen i Vänersborgs dom den 16 juni 2015 i mål M 139-15 samt mark- och miljödomstolen i Växjö dom den 11 april 2011 i mål M 3194-10.

³⁷ Se Höök, Kommunallag (2017:725), kommentaren till 10 kap. 1 § KL, Lexino 13-06-2025 (JUNO).

Bestämmelserna i 10 kap. 3–4 §§ och 7–9 §§ innehåller ytterligare regler om bolagsstyrning, rapportering och kontroll av kommunala bolag. Dessa regler syftar till att säkerställa att kommunen har insyn och kontroll över verksamheten även när den bedrivs i bolagsform eller av annan juridisk person.³⁸

3.4.1. Sammanfattning

Bestämmelserna i kommunallagen ger kommuner och regioner en vidsträckt möjlighet att organisera sin verksamhet, inklusive avfallshantering och återvinning, genom att överlåta skötseln till kommunala bolag eller andra juridiska personer. Ett sådant överlämnande får dock endast avse skötseln av en kommunal angelägenhet och inte innebära att kommunal beslutanderätt eller myndighetsutövning förs över utan uttryckligt lagstöd. I praktiken organiseras avfallshanteringen ofta så att driften sköts av en kommunal nämnd, den kommunala förvaltningen eller ett kommunalägt bolag.

Kommunen kvarstår dock ofta som huvudman, vilket innebär att den har ett övergripande ansvar för att verksamheten bedrivs i enlighet med gällande lagar och regler. En central del av detta huvudmannaskap omfattar kraven på styrning, uppföljning, kontroll och insyn i verksamheten.³⁹

När skador uppstår inom ramen för den operativa avfallshanteringen uppstår frågan om vem den skadelidande ska rikta sitt anspråk mot. Enligt skadeståndsrättsliga regler ska anspråk riktas mot den som bedriver verksamheten, oavsett om den bedrivs i nämnd- eller bolagsform. I de fall verksamheten drivs av ett kommunalt bolag är det alltså det kommunala bolaget (d.v.s. en från kommunen skild juridisk person) som bär ansvar för eventuella skador. Kommunen kan dock, som huvudman, bli ansvarig om skadan kan härledas till brister i dess styrning, kontroll, uppföljning eller om lagstadgade krav inte har uppfyllts.

3.5. Rättegångsbalken (1942:740), RB

Relevanta bestämmelser

35 kap. 1 § RB: bevisvärdering.

Av 35 kap. 1 § RB följer att rätten, efter en samvetsgrann prövning av allt som förekommit, ska avgöra vad som är bevisat i målet. Paragrafen fastställer principerna om fri bevisföring och bevisvärdering, vilka innebär att domstolen är fri att bedöma bevisens värde och trovärdighet utifrån en helhetsbedömning av omständigheterna i målet.⁴⁰

³⁸ Se Höök, Kommunallag (2017:725), kommentaren till 10 kap. 8 § KL, Lexino 13-06-2025 (JUNO).

³⁹ Se Höök, Kommunallag (2017:725), 10 kap. 1 § KL, Lexino 13-06-2025 (JUNO).

⁴⁰ Se Fitger m.fl., Rättegångsbalken (11 juni. 2025, JUNO), kommentaren till 35 kap. 1 §.

Vid prövning av skadeståndsmål ligger bevisbördan som utgångspunkt på den skadelidande parten. I praxis har även har understrukits att bevisbördan ligger på den part som påstår något.⁴¹ Den skadelidande måste därmed visa att en skada har inträffat, att det finns ett orsakssamband mellan skadan och den påstådda skadevållande handlingen samt att skadan är ersättningsgill.⁴² Beviskravet är att den skadelidande ska göra sitt påstående om orsakssamband och skada övervägande sannolikt.⁴³

I vissa fall kan dock beviskravet lättas för den skadelidande, exempelvis när det är svårt att säkra full bevisning om orsakssambandet. I ARN 2001-5632, som tidigare redogjorts för, ansågs kommunen ansvarig för personskada trots att det inte gick att fastställa exakt när eller hur skadan uppkommit, eftersom kommunen brustit i sin skyldighet att vidta säkerhetsåtgärder och det fanns en säkerhetsbrist i lokalen. Nämnden ansåg att kommunen varit vårdslös genom att inte tillse att ljusrampen var ordentligt fäst och försedd med fallskydd.

I fråga om ansvar för underlåtenhet att förhindra att någon annan utför en skadegörande handling har Högsta domstolen i NJA 2021 s. 1050 (Hoppgruppen) uttalat att särskilda överväganden kan krävas. Vidare har domstolen uttalat att det i sådana situationer är tillräckligt att den skadelidande visar att det har funnits möjliga och lämpliga åtgärder som den handlingspliktige hade kunnat vidta för att undgå ansvar och att denne då måste visa att åtgärden inte skulle ha hjälpt.

Domstolen kan alltså "lätta på beviskravet" för den skadelidande i situationer där det inte är rimligt att kräva full teknisk bevisning av orsakssambandet. I stället kan det vara tillräckligt att visa att det fanns rimliga och möjliga åtgärder som den ansvarige kunnat vidta för att minska risken för skada. Om den skadelidande lyckas med det, flyttas ansvaret över till den ansvarige som har att visa varför åtgärden ändå inte hade hjälpt.

Avgörandena ovan visar att domstol eller nämnd kan acceptera ett nedsatt beviskrav för den skadelidande när det är motiverat av bevisvårigheter och omständigheterna i det enskilda fallet.

⁴¹ Se NJA 2023 s. 29.

⁴² Se Radetzki, Skadeståndsberäkning vid sakskada, 2019, s. 236.

⁴³ Se Kullberg, Bevisbörda och beviskrav, 2018, s. 29 samt NJA 1977 s. 176.

35 kap. 5 § RB: rättens uppskattning av skäligt belopp.

Enligt 35 kap. 5 § RB får rätten uppskatta en skada till ett skäligt belopp om full bevisning om skadans omfattning inte kan föras eller endast kan föras med svårighet, d.v.s. om det saknas bevisning om vad en skada kostat eller den bevisning som finns inte är tillräcklig. I dessa fall kan domstolen på egen hand uppskatta ett skäligt belopp. Detta gäller även om framtagande av bevisningen, t.ex. kvitton, bilder och annat underlag skulle medföra kostnader eller olägenheter som inte står i rimligt förhållande till skadans storlek, särskilt om det yrkade skadeståndet avser ett mindre belopp. Syftet med bestämmelsen är att ett skadeståndsanspråk inte ska falla på att det inte går att bevisa kostnaden när alla andra omständigheter som krävs föreligger.

Bestämmelsen är särskilt relevant i skadeståndsmål där det kan vara svårt att exakt fastställa skadans omfattning. Det är dock viktigt att notera att bestämmelsen inte befriar parten från skyldigheten att lägga fram den utredning som skäligen kan åstadkommas.⁴⁴

42 kap. 8 RB: framläggande av bevisning.

Enligt 42 kap. 8 § RB ska parterna under förberedelsen ange de omständigheter och bevis som de vill åberopa samt vad de vill styrka med varje bevis. Skriftliga bevis som inte redan har företetts ska genast framläggas. Rätten har en aktiv roll i att klargöra tvistefrågorna och avhjälpa otydligheter i parternas framställningar.

I skadeståndsmål som rör avfallshantering är det viktigt att parterna tydligt presenterar bevisning som styrker orsakssamband mellan den påstådda skadan och den skadevällande handlingen. Domstolen kan också, genom materiell processledning, hjälpa parterna att klargöra sina yrkanden och bevis.⁴⁵

42 kap. 17 § RB: förlikning.

Enligt 42 kap. 17 § RB ska rätten verka för att parterna förliks eller på annat sätt uppnår en samförståndslösning, om det inte är olämpligt med hänsyn till målets beskaffenhet och övriga omständigheter. Syftet med bestämmelsen är att parterna ska finnas en gemensam lösning i stället för att frågan ska prövas i domstol.

Rätten kan också besluta om särskild medling, om parterna samtycker till det. Som exempel kan redogöras för Svea hovrätts mål T 4091-11, där en tvist uppstått om skadeståndsansvar för en vattenskada i ett soprum. Skadan inträffade när personal från ett sophämtningsföretag hanterade en elavfallsbur vårdslöst, vilket ledde till att burens kolliderade med ett radiatorrör och orsakade ett vatten- och ångläckage. Skadan resulterade i omfattande fuktskador och behov av sanering och återställande av soprummet. Käranden, fastighetsägaren, yrkade

⁴⁴ Se Borgström, Rättegångsbalk (1942:740), kommentaren till 35 kap. 5 §, Karnov 2023-11-19 (JUNO).

⁴⁵ Se Thornefors, Rättegångsbalk (1942:740) 42 kap. 1 §, Lexino 2020-01-01 (JUNO).

att sophämningsföretaget skulle betala skadestånd för de uppkomna skadorna, inklusive kostnader för brandutryckning, återställande, inspektion och rörarbeten. Sophämningsföretaget bestred ansvar och hävdade att personalen inte orsakat skadan eller att skadan inte uppkommit genom vårdslöshet. Företaget menade också att fastighetsägaren varit medvållande genom att placera oskyddade rör bakom sopkärlen. Efter att tingsrätten prövat målet och kändanden överklagat till hovrätten, träffade parterna en förlikning. Även om rättsfallet inte bringande någon rättslig klarhet är det illustrativt för hur skador som uppstår i samband med sophämtning kan leda till skadeståndsanspråk som därefter leder till förlikning.

För kommunen och kommunala avfallsorganisationer kan förlikning vara ett effektivt sätt att lösa tvister om skadestånd, särskilt i fall där det är svårt att fastställa skadans omfattning eller orsakssamband. Förlikning kan bidra till att minska kostnader och tidsåtgång för rättsprocesser samt skapa en mer förutsägbart lösning för båda parter.

3.5.1. Sammanfattning

För det fall en skada ska hanteras utifrån skadeståndslagen gäller allmänna skadeståndsrättsliga principer och de principer som gäller för tvistemål. Kommunala avfallsorganisationer bör vara medvetna om att bevisbördan därför i regel ligger på den skadelidande parten. Den skadelidande måste visa att en skada har inträffat, att det finns ett orsakssamband mellan skadan och den påstådda skadevållande handlingen samt att skadan är ersättningsgill.⁴⁶

Under förberedelsen av en tvist är det avgörande att parterna tydligt anger vilka bevis de vill åberopa och vad de vill styrka med dessa. Kommunala avfallsorganisationer bör, i en domstolsprocess, alltid sträva efter att all relevant dokumentation finns tillgänglig och att den bevisning som läggs fram underlättar domstolens bedömning.

Förlikning kan vara en effektiv metod för att lösa tvister om skadestånd i samband med avfallshantering. Kommunala avfallsorganisationer bör vara öppna för att delta i förlikningsförhandlingar och överväga möjligheten att nå en samförståndslösning för att undvika långdragna och kostsamma rättsprocesser.

⁴⁶ Se Radetzki, Skadeståndsberäkning vid sakskada, 2019, s. 236.

4. Försäkringar

En viktig aspekt av hur eventuella skadeståndsanspråk ska hanteras är om och i så fall hur kommunens eventuella försäkringsskydd är utformat och vilka överväganden som därav kan göras.

En del kommuner har valt att inte teckna försäkringar för sin egendom, med motiveringen att skattekollektivet ytterst står för kostnaden vid skador. Detta beslut kan grunda sig på en kostnads-nyttoanalys, där kommunen bedömer att kostnaden för försäkringspremier överstiger den förväntade kostnaden för skador. Det är dock viktigt att beakta att skadeståndsansvar enligt miljöbalken och skadeståndslagen kan leda till stora och oförutsedda ekonomiska krav vid skador. Om kommunen inte har en ansvarsförsäkring, måste den hantera dessa krav direkt, vilket kan påverka kommunens ekonomi negativt.

5. Metodschema för hantering av skadehändelser

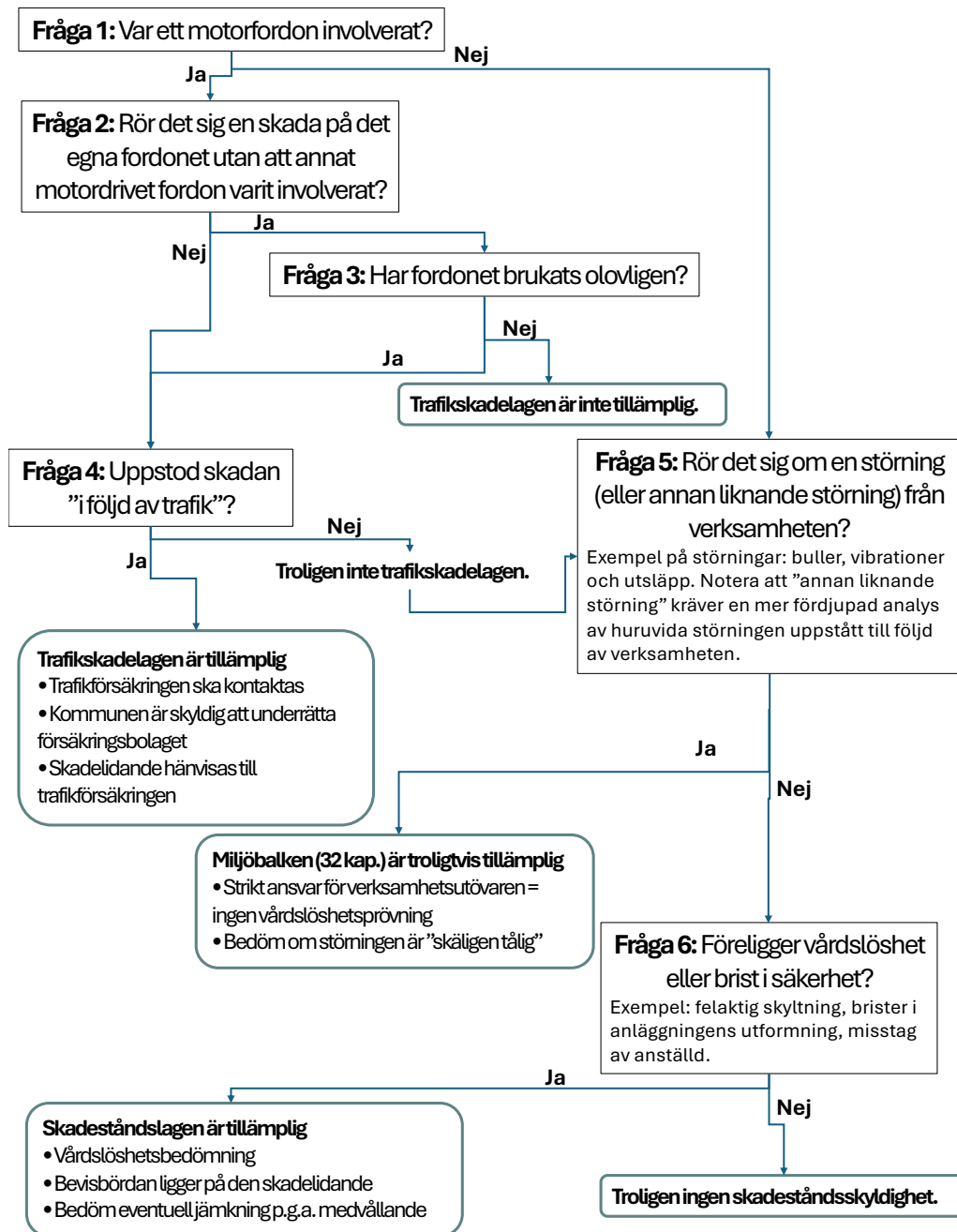
När en skada inträffar i samband med kommunal avfallshantering behöver den kommunala avfallsorganisationen snabbt kunna avgöra vilket regelverk som är tillämpligt och hur ärendet ska hanteras vidare. Syftet med metodschemat är att det ska kunna fungera som ett hjälpmedel för att säkerställa att rätt lagstiftning identifieras och att klarlägga ansvarsförhållandena vid hantering av skadehändelser.

Metodschemat har tre övergripande steg; att fastställa skadehändelsens typ, att bedöma ansvarsförhållandena och att initiera korrekt hantering gentemot eventuella försäkringsbolag. Fokus ligger på att tidigt avgöra om skadan ska prövas enligt trafikskadelagen, skadeståndslagen eller miljöbalkens bestämmelser om miljöskador. Frågorna är utformade så att de kan tillämpas både vid mindre och större skador, oavsett om skadan rör person, egendom eller miljö.

Vid användning av metodschemat är det viktigt att komma ihåg att det främst fungerar som ett stöd vid den initiala bedömningen av ett skadefall och inte kan garantera ett korrekt resultat i varje situation. En fördjupad bedömning måste därför alltid göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Vidare bygger metodschemat på nu gällande praxis, vilken kan komma att förändras över tid.

Viktigt! För att säkerställa korrekt hantering av skadehändelser bör det finnas tydliga rutiner som säkerställer att personal på återvinningscentraler eller inom avfallshanteringsorganisationen aldrig på egen hand gör några utfästelser eller uttalanden om ansvar eller ersättning till en eventuellt skadelidande direkt på plats. Detta gäller även i situationer där omständigheterna kan framstå som uppenbara. Vid frågor från enskilda bör personalen i stället hänvisa till kommunens eller den kommunala avfallsorganisationens kundtjänst. För att underlätta processen kan det även vara lämpligt att tillhandahålla den skadelidande ett färdigt formulär för skadeanmälan, om sådant finns, så att personen enkelt kan göra sin anmälan.

1. Identifiera vilken lag som är tillämplig

2. Fastställ ansvarssubjektet

När rätt lagstiftning identifierats måste ansvarsförhållandet klarläggas:

– Är skadan orsakad av personal i kommunens driftorganisation (t.ex. nämnd eller kommunalt bolag)?

→ Kommunen eller bolaget ansvarar (principalansvar) beroende på organisationsform

– Är skadan orsakad av entreprenör?

→ Entreprenören ansvarar i första hand, men kommun/bolag kan ansvara genom särskild ansvarsgrund (t.ex. enligt 32 kap. MB)

– Finns brister i kommunens/bolagets kontroll av entreprenören?

→ Kommunen/bolaget kan eventuellt ha ett ansvar

– Är skadan orsakad av besökare?

→ Ingen skadeersättning från kommun/bolag eller entreprenör aktualiseras, såvida inte

anläggningen haft brister

3. Fortsatt hantering

När ansvar och regelverk är klarlagt ska ärendet styras rätt:

TSL → Trafikförsäkring

MB → Kommunens ansvarsförsäkring (om sådan finns)

SkL → Kommunens ansvarsförsäkring eller entreprenörens ansvarsförsäkring (om sådana finns)

Samtidigt bör regressfrågor bevakas, berörd entreprenör underrättas och kommunen följa upp rutiner och vid behov vidta åtgärder.

6. Exempel på olika typer av olyckor och skador

6.1. En sopbil kör sönder en brevlåda eller annan privat egendom

I det aktuella fallet har en sopbil, tillhörande det kommunala avfallsbolaget, kört sönder en brevlåda eller annan egendom tillhörande en privatperson.

I exemplet får det anses stå klart att skadan uppstått i trafik i den mening som avses i trafikskadelagen eftersom sopbilen vid manövrering kört på en brevlåda eller annan privat egendom. Eftersom det är trafikskadelagen som är tillämplig har den skadelidande rätt till trafikskadeersättning från fordonets trafikförsäkring enligt 11 § TSL.

6.2. Buller och aktivitet på en avfallsanläggning orsakar vibrationsskador på närliggande fastighet

I det aktuella fallet har en kommunal avfallsorganisation, genom buller och aktivitet på en avfallsanläggning, orsakat vibrationsskador på en närliggande bostad.

Frågan gäller om kommunen eller den kommunala avfallsorganisationen kan bli skadeståndsskyldig för dessa skador.

Avfallsverksamhet är att betrakta som miljöfarlig verksamhet enligt miljöbalken. Skador som uppstår på grund av vibrationer och buller från sådan verksamhet omfattas av det strikta skadeståndsansvaret i 32 kap. miljöbalken, förutsatt att det finns ett orsakssamband mellan verksamheten och skadan, och att skadan inte är en sådan störning som skäligen bör tålas. Beviskravet för orsakssamband är att det ska vara "övervägande sannolikt" att verksamheten orsakat skadan. Om dessa förutsättningar är uppfyllda har den skadelidande rätt till skadestånd från verksamhetsutövaren enligt miljöbalken.

6.3. En besökare kör på en annan besökare, personal eller byggnad på en återvinningscentral

Frågan gäller bedömningen av skadeståndsansvar om en besökare kör på en annan besökare, personal eller en byggnad på en återvinningscentral. Trafikskadelagen är tillämplig eftersom skadorna uppkommit i följd av trafik med ett motordrivet fordon. Det får även antas finnas ett adekvat orsakssamband mellan framförandet av bilen och de uppkomna skadorna.

Såväl sakskador som personskador omfattas av trafikskadelagen enligt 11 § TSL och trafikskadeersättning ska därför utgå från det skadevållande fordonets trafikförsäkring beträffande samtliga skadeexempel.

Sammanfattningsvis bör skadorna i exemplet som utgångspunkt inte medföra något skadeståndsansvar för den kommunala avfallsorganisationen. Undantag för detta skulle kunna ske om den kommunala avfallsorganisationen har bidragit till olyckan på något vis, t.ex. genom att ha bristande säkerhetsanordningar eller felaktig skyltning, men det finns ingenting som tyder på det.

6.4. En bil får en spik i däck på återvinningscentralen

Enligt 10 § TSL utgår trafikskadeersättning för saksador på motordrivna fordon endast om skadan har uppkommit "i följd av trafik" med ett annat motordrivet fordon och därvid orsakats genom vållande i samband med förandet av det andra fordonet eller genom bristfällighet på det fordonet. Om skadan inte har orsakats av ett annat fordon, kan ersättning enligt 11 § TSL utgå för saksador som uppkommit i följd av trafik med det egna fordonet, förutsatt att fordonet brukades olovligen av någon annan. Eftersom skadan på det egna fordonet inte uppkommit i följd av trafik med annat motordrivet fordon och inte heller brukats olovligen av någon annan är trafikskadelagen inte tillämplig i det aktuella fallet. I stället är det skadeståndslagen som aktualiseras.

För att den kommunala avfallsorganisationen ska bli skadeståndsskyldig enligt skadeståndslagen krävs att det kan visas att den har agerat oaktsamt eller vårdslöst och att detta har orsakat skadan. I praxis har vårdslöshet ansetts föreligga om bolag har underlåtit att vidta rimliga säkerhetsåtgärder för att förhindra olyckor.⁴⁷ Om det finns en risk för personskada eller sakskada på återvinningscentralen, exempelvis genom att spikar eller andra vassa föremål ligger på marken där besökare kör, kan det påverka vårdslöshetsbedömningen.

Har den kommunala avfallsorganisationen rutiner för att hålla området rent från farliga föremål och dessa rutiner har följts så talar det emot att den varit oaktsam. Om det däremot saknas sådana rutiner, eller om de inte har följts, kan det tala för att den har brustit i sin aktsamhet.

Högsta domstolen har i ett mål med likheter till denna situation, NJA 2021 s. 1050 "Hoppgruppen", bedömt att säkerhetsåtgärder i form av en skylt med instruktioner och dagliga kontrollrutiner var rimliga åtgärder för att förebygga skada och att dessa var tillräckliga för att bolaget inte skulle anses ha varit oaktsamt. Vid frivilliga besök på en återvinningscentral kan det även argumenteras för att besökarna bör ha viss medvetenhet om risker som vassa föremål på området.

Sammanfattningsvis kan den kommunala avfallsorganisationen bli skadeståndsskyldig om det kan visas att den har varit oaktsam eller vårdslös i sin hantering av återvinningscentralen, exempelvis genom att inte ha tillräckliga rutiner för att hålla området fritt från farliga föremål som spikar som annars orsakar skada.

⁴⁷ Se NJA 2021 s. 1050 "Hoppgruppen".

Om den kommunala avfallsorganisationen kan visa att rimliga säkerhetsåtgärder har vidtagits i förhållande till risken eller att det inte varit möjligt att förhindra att spiken hamnade där, talar det emot ansvar. Det är alltså en fråga om bevisning och en helhetsbedömning av aktsamhet. Om ingen oaktsamhet kan påvisas, föreligger inget skadeståndsansvar enligt skadeståndslagen.

6.5. En besökare faller ned i en container

Enligt 2 kap. 1 § skadeståndslagen är den som uppsåtligen eller av vårdslöshet vållar personskada skyldig att ersätta skadan. För att den kommunala avfallsorganisationen ska bli skadeståndsskyldigt krävs att organisationen har agerat vårdslöst, exempelvis genom att underlåta att vidta rimliga säkerhetsåtgärder för att förhindra olyckor.⁴⁸ En verksamhetsutövare kan hållas ansvariga för skador som uppstår till följd av brister i säkerheten, särskilt om det finns en förhöjd risk för olyckor.

Det kan även bli aktuellt med jämkning av skadeståndet enligt 6 kap 1 § SkL om den skadelidande själv har medverkat till skadan genom uppsåt eller grov vårdslöshet. Om besökaren har agerat på ett sätt som ökar risken för olyckor, exempelvis genom att ignorera säkerhetsföreskrifter eller varningsskyltar så kan detta alltså leda till att skadeståndet jämkas.

Sammanfattningsvis kan den kommunala avfallsorganisationen bli skadeståndsskyldig om det kan konstateras att den har varit vårdslöst, exempelvis genom att ha underlåtit att vidta tillräckliga säkerhetsåtgärder på återvinningscentralen. Skadeståndet kan dock jämkas om besökaren själv har medverkat till olyckan genom uppsåt eller grov vårdslöshet.

Se även Avfall Sveriges PM om rekommendationer för fallskydd vid containrar.⁴⁹

6.6. Avfall flyger i väg i samband med komprimering av avfall, träffar person eller egendom

Enligt 32 kap. 1 § MB ska skadestånd betalas för personskada, sakskada och ren förmögenhetsskada som verksamhet på en fastighet har orsakat i sin omgivning. Skadeståndsansvaret är strikt, vilket innebär att den kommunala avfallsorganisationen kan hållas ansvarigt för skador som uppstår till följd av verksamheten, även om ingen vårdslöshet föreligger. Vidare framgår av 32 kap. 6 § MB att skadeståndsansvar åligger den som bedriver eller låter bedriva den skadegörande verksamheten, vilket i detta fall är den kommunala avfallsorganisationen som ansvarar för avfallshanteringen på återvinningscentralen.

⁴⁸ Se NJA 1985 s. 269, ARN 2001-5632 och NJA 2021 s. 1050 "Hoppgropan".

⁴⁹ PM Branschrekommendationer för fallskydd på återvinningscentraler (231019).

Enligt 2 kap. 1 § SkL är den som uppsåtligt eller av vårdslöshet vållar personskada eller sakskada skyldig att ersätta skadan. Om det kan visas att den kommunala avfallsorganisationen eller dess anställda har agerat vårdslöst, kan den hållas ansvarig enligt denna bestämmelse.

Den kommunala avfallsorganisationen kan bli skadeståndsskyldigt för skador som orsakas av flygande avfall vid komprimering. Skadeståndsansvaret kan grunda sig på strikt ansvar enligt miljöbalken, vilket innebär att den kan hållas ansvarig även om ingen vårdslöshet föreligger, förutsatt att skadan orsakats av verksamheten och att störningen inte skäligen bör tålas.

Om skadan inte kan anses ha orsakats av verksamheten, men det kan visas att den kommunala avfallsorganisationen har agerat vårdslöst så kan skadeståndsansvar också aktualiseras med stöd av skadeståndslagen. Exempel på skyddande och förebyggande åtgärder som skulle kunna ha betydelse för aktsamhetsbedömningen är att sätta upp nät vid komprimering som skyddar eller regler om att komprimering endast får ske under vissa tider.

Sammanfattningsvis kan det föreligga skadeståndsansvar enligt miljöbalken eller skadeståndslagen, men det beror på omständigheterna. Den kommunala avfallsorganisationen bör därför noggrant utreda händelsen för att avgöra om det är en skada som verksamheten orsakat eller om det har en annan förklaring, exempelvis handhavandefel.

6.7. Frätskador uppstår vid insamling av farligt avfall på återvinningscentraler

Enligt miljöbalken gäller ett strikt ansvar för skador som uppkommer på grund av miljöfarlig verksamhet, såsom utsläpp av farliga ämnen eller annan liknande störning. I 32 kap. 1 § MB stadgas att skadestånd ska betalas för personskada, sakskada samt ren förmögenhetsskada som verksamhet på en fastighet har orsakat i sin omgivning. Det innebär att även om skadan inte har orsakats med uppsåt eller genom vårdslöshet, kan ansvar ändå utkrävas om den störning som orsakat skadan inte skäligen bör tålas med hänsyn till förhållandena på orten och dess allmänna förekomst under jämförliga förhållanden. Om skadan däremot är sådan att den skäligen bör tålas, krävs vårdslöshet för att ansvar ska kunna utkrävas.

Insamling av farligt avfall, såsom frätande ämnen, är en miljöfarlig verksamhet som kan medföra risk för skada. Om frätskador uppkommer på person eller dennes egendom till följd av denna verksamhet, exempelvis genom att en privatperson får batterisyra på sina kläder vid hantering av bilbatterier på en återvinningscentral, bör skadehändelsen omfattas av miljöbalkens regler om strikt ansvar. Den kommunala avfallsorganisationen bör därmed som utgångspunkt bli skadeståndsskyldigt enligt miljöbalkens regler om strikt ansvar.

Om skadan inte kan anses ha orsakats av verksamheten och om det kan visas att bolaget har agerat vårdslöst, t.ex. genom att inte ha satt upp korrekta instruktioner, så kan skadeståndsansvar även aktualiseras med stöd av skadeståndslagen. I dessa fall kan det även bli aktuellt med jämkning.

Sammanfattningsvis kan den kommunala avfallsorganisationen bli skadeståndsskyldig för frätskador på person eller annans egendom som uppkommit vid insamling av farligt avfall. I de flesta fall torde miljöbalkens regler om strikt ansvar för miljöskada aktualiseras, om det är rör sig om en del av verksamheten. Annars ska bedömningen göras enligt skadeståndslagen.

6.8. En person halkar på en återvinningscentral och skadar sig

När en person halkar och skadar sig vid besök på en återvinningscentral aktualiseras frågan om skadeståndsansvar för den kommunala avfallsorganisationen eller kommunen.

För att den kommunala avfallsorganisationen ska bli skadeståndsskyldig krävs att den har agerat vårdslöst, exempelvis genom att underlåta att vidta rimliga säkerhetsåtgärder för att förebygga halkolyckor. Vårdslöshetsbedömningen utgår från om den kommunala avfallsorganisationen har haft tillräckliga rutiner för halkbekämpning, såsom sandning, snöröjning och kontroll av gångytor, samt om dessa rutiner har följts vid tidpunkten för olyckan. Det är den skadelidande som har bevisbördan för att vårdslöshet föreligger.

I praxis ställs höga krav på den som ansvarar för halkbekämpning. I RFS 2002:34 ålades en fastighetsägare att betala skadestånd för en personskada efter en halkolycka som ansågs orsakad av en kombination av äldre is på en gångbana och att snö fallit i nära anslutning till olycksfallet. Eftersom isbildning hade skett redan ett par veckor före olyckan och fastighetsägaren därefter underlåtit att bekämpa den, trots att möjlighet funnits, ansågs fastighetsägaren ha varit vårdslös och blev därför skadeståndsskyldig. I ett annat avgörande fann domstolen även att underlåtenhet att sanda i nära anslutning till snöröjning kan utgöra oaktsamhet, särskilt om snöröjningen i sig ökar halkrisken.⁵⁰

Sammanfattningsvis kan konstateras att om det kan visas att den kommunala avfallsorganisationen har brustit i sina rutiner för halkbekämpning, så kan skadeståndsansvar aktualiseras. Om den däremot kan visa att tillräckliga åtgärder har vidtagits utifrån rådande förhållanden, exempelvis genom snöröjning, sandning eller skyltning så talar det emot ansvar. Skadeståndet kan även jämkas om besökaren själv har medverkat till olyckan, t.ex. genom att ha ignorerat varningsskyltar.

⁵⁰ Se Skellefteå tingsrätts dom från den 11 juni 2025 i mål T 819-23.

7. Avslutande kommentarer och rekommendationer

Avfallshantering är en samhällsviktig verksamhet som medför risk för skador på både person och egendom. Genomgången av rättsregler och praxis visar att skadeståndsansvaret vid kommunal avfallshantering är komplext och omfattar flera olika regelverk. Kommuner och kommunala avfallsorganisationer har ett omfattande ansvar för att avfall hanteras på ett säkert sätt, både ur ett miljö- och säkerhetsperspektiv.

Skadeståndslagen är tillämplig vid person- och sakskador som uppkommer genom vårdslöshet eller uppsåt, medan miljöbalken kan aktualisera ett strikt ansvar för miljöskador även utan att vårdslöshet påvisas. Vid skador där motordrivna fordon är inblandade gäller ofta trafikskadelagen, vilket innebär att trafikförsäkringen kan träda in och ersätta eventuella skador.

För att hantera skadeståndsansvar och ekonomiska risker vid skador på avfallsanläggningar, återvinningscentraler och i samband med sophämtning bör kommuner och kommunala avfallsorganisationer överväga att teckna relevanta ansvarsförsäkringar. Ett väl utformat försäkringsskydd kan få betydelse vid hantering av eventuella skadeståndsanspråk och minska den ekonomiska risken för kommunen. De som väljer att inte teckna försäkringar bör göra en noggrann kostnads-nyttoanalys och säkerställa att det är ekonomiskt hållbart alternativ. Kommuner och kommunala avfallsorganisationer bör även regelbundet genomföra riskanalyser för att identifiera potentiella risker inom avfallshanteringen och säkerställa att dessa risker täcks av försäkringar.

Vidare är det viktigt att kommuner och kommunala avfallsorganisationer har tydliga rutiner för att snabbt kunna identifiera vilket regelverk som är tillämpligt vid en skadehändelse och för att klarlägga ansvarsförhållandena. Det bör finnas rutiner för dokumentation av skadehändelser, kontakt med försäkringsbolag och entreprenörer samt för att bevaka regressmöjligheter. Den kommunala avfallsorganisationen bör även säkerställa att all personal och eventuella entreprenörer är informerade om gällande rutiner och ansvarsfördelning.

Genom att arbeta systematiskt med riskanalyser, förebyggande åtgärder och tydliga rutiner för skadehantering kan kommuner och den kommunala avfallsorganisationer minimera risken för skador och därmed också risken för skadeståndsanspråk. Det är också viktigt att följa utvecklingen av rättspraxis och lagstiftning på området, då gränsdragningen mellan olika regelverk, särskilt mellan trafikskadelagen och skadeståndslagen kan förändras över tid och påverka ansvarsfördelningen. Slutligen bör den kommunala avfallsorganisationen vara öppen för att lösa eventuella tvister genom förlikning när det är lämpligt, för att undvika långdragna och kostsamma rättsprocesser.

Med vänliga hälsningar,

Björn Hellman
Advokat/Partner

Molly Trygg
Biträdande jurist

Bilaga 1: Metodschemats steg 1 i skriftlig form

1. Identifiera vilken lag som är tillämplig

Fråga 1: Var ett motorfordon involverat?

JA → Fråga 2

NEJ → Gå vidare till Fråga 5

Fråga 2: Rör det sig en skada på det egna fordonet utan att annat motordrivet fordon varit involverat?

JA → Fråga 3

NEJ → Gå vidare till fråga 4

Fråga 3: Har fordonet brukats olovligen?

JA → Fråga 4

NEJ → Trafikskadelagen är inte tillämplig

Fråga 4: Uppstod skadan ”i följd av trafik”?

JA → Trafikskadelagen är tillämplig

- Trafikförsäkringen ska kontaktas
- Kommunen är skyldig att underrätta försäkringsbolaget
- Skadelidande hänvisas till trafikförsäkringen

NEJ → Troligen inte trafikskadelagen. Gå vidare till Fråga 5.

Fråga 5: Rör det sig om en störning (eller annan liknande störning) från verksamheten?

Exempel på störningar: buller, vibrationer och utsläpp

JA → miljöbalken (32 kap.) är troligtvis tillämplig

- Strikt ansvar för verksamhetsutövaren = ingen vårdslöshetsprövning
- Bedöm om störningen är ”skäligen tålig”

NEJ → Gå vidare till Fråga 6.

Fråga 6: Föreligger vårdslöshet eller brist i säkerhet?

Exempel: felaktig skyltning, brister i anläggningens utformning, misstag av anställd.

JA → skadeståndslagen är tillämplig

- Vårdslöshetsbedömning
- Bevisbördan ligger på den skadelidande
- Bedöm eventuell jämkning p.g.a. medvållande

NEJ → troligen ingen skadeståndsskyldighet